

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

3 septembrie 2020*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Articolul 1 alineatul (2) – Domeniu de aplicare – Dispoziție națională care prevede valoarea maximă a costurilor creditului, fără dobândă – Articolul 3 alineatul (1) – Clauză contractuală care repercutează asupra consumatorului costuri ale activității economice a creditorului – Dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților – Articolul 4 alineatul (2) – Obligația de a exprima clauzele contractuale în mod clar și inteligibil – Clauze contractuale care nu specifică serviciile pe care urmăresc să le remunereze – Directiva 2008/48/CE – Articolul 3 litera (g) – Legislație națională care stabilește un mod de calcul al valorii maxime a costului creditului, fără dobândă, care poate fi facturat consumatorului”

În cauzele conexe *C-84/19*, *C-222/19* și *C-252/19*,

având ca obiect trei cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE, pe de o parte, de Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie (Tribunalul Districtual din Szczecin, responsabil de zonele de pe malul drept și de vest, Polonia) (*C-84/19*), prin decizia din 28 decembrie 2018, primită de Curte la 31 ianuarie 2019, și, pe de altă parte, de Sąd Rejonowy w Opatowie (Tribunalul Districtual din Opatów, Secția I civilă, Polonia), prin deciziile din 4 februarie 2019 (*C-222/19*) și 31 ianuarie 2019 (*C-252/19*), primite de Curte la 8 martie 2019 și, respectiv, la 20 martie 2019, în procedurile

Profi Credit Polska SA

împotriva

QJ (*C-84/19*),

și

BW

împotriva

DR (*C-222/19*)

și

QL

împotriva

CG (*C-252/19*),

* Limba de procedură: polona.

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul J.-C. Bonichot, președinte de cameră, domnii M. Safjan și L. Bay Larsen, doamna C. Toader (raportoare) și domnul N. Jääskinen, judecători,

avocat general: domnul G. Hogan,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru BW, de K. Tomczyk, radca prawny;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek, J. Vlácil și S. Šindelková, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de K. Herbout-Borczak, G. Goddin, A. Szmytkowska și N. Ruiz García, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 2 aprilie 2020,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea articolului 1 alineatul (2), a articolului 3 alineatul (1) și a articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 (JO 2011, L 304, p. 64) (denumită în continuare „Directiva 93/13”), precum și a Directivei 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66, rectificări în JO 2009, L 207, p. 14, în JO 2010, L 199, p. 40, în JO 2011, L 234, p. 46, în JO 2015, L 36, p. 15).
- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul a trei litigii între Profi Credit Polska, BW și QL, trei instituții de credit, pe de o parte, și QJ, DR și, respectiv, CG, trei consumatori, pe de altă parte, în legătură cu recuperarea de la aceștia din urmă a unor sume solicitate de aceste instituții de credit în temeiul unor contracte de credit de consum.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 93/13

- 3 Al doisprezecelea, al treisprezecelea, al șaisprezecelea și al douăzecilea considerent ale Directivei 93/13 au următorul cuprins:

„întrucât, cu toate acestea, în stadiul lor actual, legislațiile interne permit doar preconizarea unei armonizări parțiale; întrucât, în special, prezenta directivă nu se referă decât la clauzele contractuale care nu au fost negociate individual; întrucât statele membre ar trebui să aibă posibilitatea, respectând în același timp dispozițiile tratatului, de a le asigura consumatorilor un nivel mai ridicat de protecție prin dispoziții de drept intern mai stricte decât cele din prezenta directivă;

întrucât se consideră că actele cu putere de lege sau normele administrative ale statelor membre, care determină direct sau indirect clauzele contractelor încheiate cu consumatorii, nu conțin clauze abuzive; întrucât, în consecință, nu este necesar ca prezenta directivă să se aplice clauzelor care reflectă actele cu putere de lege sau normele administrative obligatorii și principiile sau dispozițiile din convențiile internaționale la care statele membre sau Comunitatea sunt părți; întrucât, în această privință, formularea «acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii» din articolul 1 alineatul (2) se referă și la normele care, în conformitate cu legea, se aplică între părțile contractante, cu condiția să nu se fi instituit alte acorduri;

[...]

întrucât [...] condiția de bună-credință poate fi îndeplinită de vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»] atunci când acesta acționează în mod corect și echitabil față de cealaltă parte de ale cărei interese legitime trebuie să țină seama;

[...]

întrucât contractele ar trebui redactate într-un limbaj clar și inteligibil, iar consumatorului ar trebui să i se ofere posibilitatea de a analiza toate clauzele și, în caz de dubiu, ar trebui să prevaleze interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator.”

- 4 Articolul 1 din această directivă prevede:

„(1) Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»] și un consumator.

(2) Dispozițiile prezentei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii [...].”

- 5 Potrivit articolului 3 alineatul (1) din directiva menționată:

„O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”

6 Articolul 4 din aceeași directivă prevede:

„(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

(2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului [principal al] contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”

7 Articolul 5 din Directiva 93/13 prevede:

„În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil. În cazul în care există îndoieli cu privire la sensul unei clauze, prevalează interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator. Această normă de interpretare nu se aplică în contextul procedurilor prevăzute la articolul 7 alineatul (2).”

8 Potrivit articolului 6 alineatul (1) din această directivă:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

9 Articolul 7 alineatul (1) din directiva menționată are următorul cuprins:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «profioniști»].”

10 Articolul 8 din aceeași directivă prevede:

„Statele membre pot adopta sau menține cele mai stricte dispoziții compatibile cu tratatul în domeniul reglementat de prezenta directivă, pentru a asigura consumatorului un nivel maxim de protecție.”

11 Articolul 8a alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„În cazul în care un stat membru adoptă dispoziții în conformitate cu articolul 8, acesta informează Comisia în legătură cu aceasta, precum și în legătură cu orice modificare ulterioară [...]”

Directiva 2008/48

12 Considerentele (7), (9) și (20) ale Directivei 2008/48 au următorul cuprins:

„(7) Pentru a facilita apariția unei piețe interne eficiente în domeniul creditelor de consum, este necesar să se prevadă un cadru comunitar armonizat într-o serie de domenii fundamentale. Având în vedere dezvoltarea continuă a pieței creditului de consum și mobilitatea crescândă a cetățenilor europeni, o legislație comunitară anticipativă, care să poată fi adaptată la formele

viitoare de credit și care să permită statelor membre un grad corespunzător de flexibilitate în procesul de punere în aplicare, ar trebui să faciliteze elaborarea unei legislații moderne în domeniul creditului de consum.

[...]

- (9) O armonizare completă este necesară pentru a se asigura tuturor consumatorilor din Comunitate un nivel ridicat și echivalent de protecție a intereselor lor și pentru crearea unei veritabile piețe interne. [...]

[...]

- (20) Costul total al creditului pentru consumator trebuie să cuprindă toate costurile, inclusiv dobânda, comisioanele, taxele, onorariile intermediarilor de credit și orice alt tip de onorarii pe care consumatorul trebuie să le plătească în legătură cu contractul de credit, cu excepția taxelor notariale. Cunoștințele reale ale creditorului cu privire la costuri trebuie evaluate obiectiv, avându-se în vedere cerințele de diligență profesională.”

13 Potrivit articolului 3 din această directivă:

„În sensul prezentei directive se aplică următoarele definiții:

- (a) «consumator» înseamnă o persoană fizică care, în cadrul operațiunilor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale sau profesionale;

[...]

- (g) «costul total al creditului pentru consumator» înseamnă toate costurile, inclusiv dobânda, comisioanele, taxele și orice alt tip de costuri pe care trebuie să le suporte consumatorul în legătură cu contractul de credit și care sunt cunoscute de către creditor, cu excepția taxelor notariale; costurile pentru serviciile accesorii aferente contractului de credit, în special primele de asigurare, sunt incluse, de asemenea, în cazul în care obținerea creditului sau obținerea acestuia potrivit clauzelor și condițiilor prezentate este condiționată de încheierea unui contract de servicii;

- (h) «valoarea totală plătită de către consumator» înseamnă suma dintre valoarea totală a creditului și costul total al creditului pentru consumator;

[...]”

14 Articolul 8 din directiva menționată, intitulat „Obligația de a evalua bonitatea consumatorului”, prevede la alineatul (1):

„Statele membre se asigură că, înainte de încheierea unui contract de credit, creditorul evaluează, atunci când este cazul, bonitatea consumatorului pe baza unui volum suficient de informații obținute de la consumator și, dacă este necesar, pe baza consultării bazei de date relevante. Statele membre a căror legislație prevede obligația evaluării bonității consumatorilor de către creditori, pe baza consultării bazei de date relevante, pot menține această obligație.”

15 Articolul 10 din aceeași directivă, intitulat „Informații care trebuie menționate în contractele de credit”, prevede:

„(1) Contractele de credit trebuie redactate pe hârtie sau pe un alt suport durabil.

Toate părțile contractante primesc câte un exemplar al contractului de credit. Prezentul articol nu aduce atingere niciunei norme naționale privind valabilitatea încheierii de contracte de credit care respectă legislația comunitară.

(2) Contractul de credit specifică în mod clar și concis:

[...]

(d) valoarea totală a creditului și condițiile care reglementează tragerea creditului;

[...]

(g) dobânda anuală efectivă și valoarea totală plătită de către consumator, calculate la momentul încheierii contractului de credit; se menționează toate ipotezele folosite pentru calcularea acestei rate;

[...]

(u) după caz, alte condiții și clauze contractuale;

[...]”

16 Articolul 21 din Directiva 2008/48 prevede:

„Statele membre se asigură că:

[...]

(b) dacă este cazul, onorariul datorat de consumator intermediarului de credit pentru serviciile sale se comunică consumatorului și este convenit între consumator și intermediarul de credit pe hârtie sau pe alt suport durabil înainte de încheierea contractului de credit;

[...]”

17 Potrivit articolului 22 din această directivă, intitulat „Armonizarea și natura imperativă a prezentei directive”:

„(1) În măsura în care prezenta directivă conține dispoziții armonizate, statele membre nu pot menține sau introduce în legislația lor națională dispoziții diferite față de cele stabilite în prezenta directivă.

[...]

(3) Statele membre se asigură de asemenea că dispozițiile pe care le adoptă în transpunerea prezentei directive nu pot fi eludate, ca urmare a modului în care sunt formulate contractele, în special prin integrarea tragerilor sau a contractelor de credit care intră în domeniul de aplicare al prezentei directive în contracte de credit al căror caracter sau scop ar face posibilă evitarea aplicării acestei directive.

[...]”

Dreptul polonez

Codul civil

- 18 Potrivit articolului 385¹ alineatul 1 din kodeks cywilny (Codul civil), în versiunea în vigoare la data faptelor din litigiile principale (denumit în continuare „Codul civil”):

„Clauzele unui contract încheiat cu un consumator care nu au fost negociate în mod individual nu sunt obligatorii pentru consumator, atunci când definesc drepturile și obligațiile acestuia într-un mod care contravine bunelor moravuri, cu încălcarea gravă a intereselor sale (clauze ilicite). Prezenta dispoziție nu se aplică clauzelor care definesc principalele prestații ale părților, în special prețul sau remunerația, atunci când sunt formulate în mod univoc.”

- 19 Articolul 720 alineatul 1 din acest cod prevede:

„În temeiul contractului de împrumut, creditorul se obligă să transfere în proprietatea împrumutatului o anumită sumă de bani sau cantitate de bunuri determinate doar generic, iar împrumutatul se obligă să restituie aceeași sumă de bani sau aceeași cantitate de bunuri de același fel și de aceeași calitate.”

Legea privind creditul de consum

- 20 Ustawa o kredycie konsumenckim (Legea privind creditul de consum) din 12 mai 2011 (Dz. U. nr. 126, poziția 715), în versiunea în vigoare la data faptelor din litigiile principale (denumită în continuare „Legea privind creditul de consum”), transpune Directiva 2008/48 în ordinea juridică poloneză.

- 21 Articolul 5 alineatul 1 din această lege definește următorii termeni:

„[...]”

- 6) costul total al creditului – toate costurile pe care consumatorul trebuie să le suporte în temeiul contractului de credit, în special:
- dobânzile, costurile, comisioanele, taxele și marjele, dacă sunt cunoscute de creditor, și
  - costurile pentru servicii suplimentare, în special polițe de asigurare, în cazul în care acestea sunt o condiție obligatorie pentru obținerea creditului sau pentru obținerea acestuia potrivit condițiilor oferite, cu excepția taxelor notariale care sunt suportate de consumator;
- 6a) costul creditului, fără dobândă – toate costurile suportate de consumator în temeiul contractului de credit de consum, cu excepția dobânzii;
- 7) valoarea totală a creditului – valoarea maximă a tuturor sumelor plătite consumatorului de către creditor în temeiul contractului de credit, cu excepția costurilor creditului, și, în cazul contractelor în care nu a fost prevăzută o astfel de valoare maximă, quantumul tuturor sumelor plătite consumatorului de către creditor în temeiul contractului de credit, cu excepția costurilor creditului;
- 8) valoarea totală de plată de către consumator – suma costului total al creditului și a valorii totale a creditului.

[...]”

22 Articolul 36a din legea menționată prevede:

„1. Valoarea maximă a costurilor creditului, fără dobândă, se stabilește conform următoarei formule:

$$MPKK \leq (K \times 25 \%) + (K \times N/R \times 30 \%),$$

în care simbolurile au următoarele semnificații:

MPKK – valoarea maximă a costurilor creditului, fără dobândă;

K – valoarea totală a creditului;

N – perioada de rambursare exprimată în zile;

R – numărul de zile dintr-un an.

2. Costurile creditului, fără dobândă, pentru întreaga perioadă de creditare nu trebuie să depășească valoarea totală a creditului.

3. Acea parte a costurilor creditului, fără dobândă, care decurge din contractul de credit de consum, care depășește valoarea maximă a costurilor creditului, fără dobândă, calculată în conformitate cu alineatul 1, sau valoarea totală a creditului nu este datorată.”

Litigiile principale, întrebările preliminare și procedura în fața Curții

Cauza C-84/19

- 23 La 19 septembrie 2016, Profi Credit Polska a acordat, printr-un intermediar, un credit de consum în favoarea lui QJ. Acest contract avea ca obiect suma de 9 000 de zloți polonezi (PLN) (aproximativ 2 090 de euro), iar rambursarea trebuia eșalonată pe o perioadă de 36 de luni. Contractul menționat prevedea o rată a dobânzii de 9,83 % pe an, precum și plata prealabilă a sumei de 129 PLN (aproximativ 30 de euro), a unui comision de 7 771 PLN (aproximativ 1 804 euro) și a sumei de 1 100 PLN (aproximativ 255 de euro) pentru un produs financiar denumit „Pachetul tău – Pachet Extra”.
- 24 Profi Credit Polska a solicitat, în fața instanței de trimitere, Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie (Tribunalul Districtual din Szczecin, responsabil de zonele de pe malul drept și de vest, Polonia), emiterea unei somații de plată pe baza biletului la ordin emis de QJ. Această instanță a pronunțat o hotărâre în lipsă, împotriva căreia QJ a formulat opoziție și în cadrul căreia a invocat caracterul abuziv al dispozițiilor contractului de împrumut.
- 25 Instanța de trimitere a constatat că acest contract nu definea noțiunile de „plată prealabilă” sau de „comision” și nici nu preciza căror prestații concrete le corespundeau. În ceea ce privește produsul denumit „Pachetul tău – Pachet Extra”, acesta ar permite consumatorului să beneficieze de o amânare unică a plății a două rate lunare sau de o reducere a nivelului a patru rate lunare, cu o prelungire corespunzătoare a duratei contractului, în cazul amânării, sau cu obligația consumatorului de a achita o plată ulterioară, în cazul scăderii quantumului ratei lunare.
- 26 Abia în cursul procedurii în fața instanței de trimitere, Profi Credit Polska ar fi precizat că „comisionul” constituia contraprestația acordării împrumutului și că „plata prealabilă” corespundea costurilor suportate de profesionist pentru încheierea contractului. În ceea ce privește dobânzile, acestea ar forma contraprestația utilizării de către împrumutat a fondurilor împrumutate.

- 27 Potrivit acestei instanțe, costurile creditului, fără dobândă, prevăzute în contractul încheiat de QJ au fost stabilite la nivelul plafonului prevăzut la articolul 36a din Legea privind creditul de consum. Mai întâi, această instanță are îndoieli cu privire la faptul că controlul eventualului caracter abuziv al clauzelor contractuale referitoare la plata acestor diferite sume cu titlu de cost al creditului este sau nu exclus din domeniul de aplicare al Directivei 93/13, conform articolului 1 alineatul (2) din aceasta.
- 28 În continuare, dacă astfel de clauze contractuale ar intra în domeniul de aplicare al Directivei 93/13, instanța de trimitere ridică problema dacă este posibilă o apreciere a caracterului abuziv al acestora în lumina formulării articolului 4 alineatul (2) din această directivă. În special, potrivit instanței menționate, problema cuantumului plăților ar putea intra sub incidența excepției privind „obiectul [principal al] contractului” sau „caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte”, în sensul dispoziției menționate.
- 29 În această privință, instanța de trimitere arată că există diferențe semnificative între formularea articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 și cea a articolului 385¹ alineatul 1 din Codul civil, care a transpus prima dintre dispozițiile menționate în dreptul intern. Astfel, din acest articol din Codul civil ar rezulta că aprecierea caracterului abuziv de către instanța națională este exclusă numai în ceea ce privește caracterul adecvat al prețului sau remunerației prestației principale a părților.
- 30 În sfârșit, în ceea ce privește cerința transparenței prevăzută la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la posibilitatea de a considera ca fiind redactat în mod inteligibil un contract care instituie dobânzi, o plată și un comision, fără a explica diferențele dintre aceste elemente și serviciile cărora le corespund aceste plăți. În plus, modul în care sunt formulate clauzele ar putea da impresia că anumite trageri ar decurge dintr-o obligație legală. De asemenea, utilizarea noțiunii de „comision” ar putea sugera că este vorba despre remunerarea intermediarului, a cărui relație cu creditorul nu era precizată.
- 31 În aceste împrejurări, Sąd Rejonowy Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie (Tribunalul Districtual din Szczecin, responsabil de zonele de pe malul drept și de vest) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Articolul 1 alineatul (2) din [Directiva 93/13] trebuie interpretat în sensul că exclude aplicarea dispozițiilor directivei menționate în ceea ce privește aprecierea caracterului abuziv al diferitor clauze referitoare la costurile creditului, fără dobândă, în cazul în care dispozițiile legale în vigoare în statul membru prevăd o limită superioară a acestor costuri, stabilind că acea parte a costurilor creditului, fără dobândă, rezultată dintr-un contract de credit de consum, care depășește costurile maxime ale creditului, fără dobândă, calculate în modalitatea prevăzută de lege, sau valoarea totală a creditului nu este datorată?
- 2) Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, pe lângă dobânzi, costurile creditului, fără dobândă, legate de încheierea contractului și de acordarea împrumutului (sub forma unei plăți, a unui comision sau de altă natură), suportate și achitate de creditor împreună cu împrumutul, drept clauză a acestui contract, nu fac obiectul aprecierii menționate în acest alineat în contextul caracterului lor abuziv dacă această clauză este exprimată în mod clar și inteligibil?
- 3) Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că clauzele contractuale care prevăd diferite tipuri de costuri legate de acordarea împrumutului nu sunt «exprimate în mod clar și inteligibil» dacă nu precizează în mod concret serviciile în a căror contrapartidă sunt percepute acestea și nu permit consumatorului să recunoască diferențele dintre acestea?”

Cauza C-222/19

- 32 BW și DR au încheiat, la 8 martie 2018, un contract de credit de consum având ca obiect o sumă totală de 9 225 PLN (aproximativ 2 148 de euro) și o durată de doi ani, rambursabilă în 24 de rate lunare. Acest contract era garantat printr-un bilet la ordin, semnat în alb de DR.
- 33 Suma menționată era compusă dintr-un capital de 4 500 PLN (aproximativ 1 048 de euro), din dobânzi remuneratorii contractuale în cuantum de 900 PLN (aproximativ 210 euro), din costuri de acordare a împrumutului de 1 125 PLN (aproximativ 262 de euro) și din costuri de administrare a împrumutului pe toată durata acestuia de 2 700 PLN (aproximativ 628 de euro). Dobânzile contractuale remuneratorii erau calculate potrivit unei rate variabile care se ridica la 10 % pe an la momentul încheierii contractului. Dobânda anuală efectivă a fost stabilită la 119,42 %.
- 34 Costurile maxime ale creditului, fără dobândă, compuse din costurile de acordare a împrumutului și din costurile de administrare, calculate potrivit formulei prevăzute la articolul 36a din Legea privind creditul de consum, se ridicau la 3 825 PLN (aproximativ 867 de euro). Instanța de trimitere precizează că această sumă nu a făcut obiectul unei negocieri individuale și că contractul a fost redactat potrivit unui model prestabilit.
- 35 DR a primit suma împrumutului și a efectuat plăți în valoare de 1913,10 PLN (aproximativ 445 de euro), care au fost luate în considerare la deducerea sumelor datorate pentru rambursarea acestuia, în capital și dobânzi contractuale moratorii. Ca urmare a neplății lui DR, BW a denunțat contractul și a introdus la instanța de trimitere, Sąd Rejonowy w Opatowie (Tribunalul Districtual din Opatów, Secția I civilă, Polonia), o cerere de somație de plată pe baza biletului la ordin în alb semnat în prealabil de DR.
- 36 În cadrul procedurii în fața acestei instanțe, BW a precizat că comisionul pentru acordarea împrumutului era compus, printre altele, dintr-o remunerație plătită unui intermediar financiar, reprezentând 12 % din valoarea totală a creditului, din costurile de acces la sistem în vederea verificării bonității împrumutatului, din costurile de remunerare a lucrătorilor însărcinați cu acordarea împrumuturilor și din costurile de verificare a documentelor, incluzând costuri aferente apelurilor efectuate pentru verificarea veniturilor declarate. Suma reprezenta un total de 25 % din valoarea totală a împrumutului în sensul articolului 5 punctul 7 din Legea privind creditul de consum.
- 37 În ceea ce privește costurile de administrare a împrumutului, care se ridică la 30 % din valoarea creditului pentru fiecare an de administrare, acestea ar fi compuse din costurile de remunerare a personalului însărcinat cu încasările lunare, cu întreținerea birourilor, cu menținerea liniilor de comunicare, cu contabilitatea, cu administrarea conturilor individuale, cu sistemele informatice pentru administrarea datoriei, cu corespondența care include SMS de atenționare a plății, cu materialele de birou și cu accesul la bazele de date.
- 38 În ceea ce privește, în speță, costurile legate de încheierea și de administrarea contractului de credit de consum al lui DR, BW a refuzat să indice valorile exacte ale acestora, pentru motivul că ar fi necesară mobilizarea unor mijloace importante, care ar depăși sumele pretins datorate, și ar putea încălca, în plus, secretul bancar și normele de protecție a datelor cu caracter personal.
- 39 Instanța de trimitere precizează că, potrivit metodei de calcul prevăzute la articolul 36a din Legea privind creditul de consum, „costul total al creditului, fără dobândă” se poate ridica la sume care reprezintă între 25 și 100 % din valoarea totală a creditului în funcție de perioada de rambursare: 55 % la un an, 85 % la doi ani și 100 % la mai mult de doi ani.
- 40 Instanța de trimitere exprimă îndoieli cu privire la compatibilitatea acestei dispoziții de drept național cu Directiva 93/13. Ea arată în special că plafonul stabilit de legiuitorul național este calculat prin luarea în considerare a costurilor efectiv legate nu numai de încheierea și de administrarea unui

contract de credit concret, ci și de activitatea economică generală a creditorului. În consecință, acest plafon imperativ ar permite repercutarea asupra consumatorului a costurilor legate de activitatea economică generală a creditorului.

- 41 În aceste condiții, Sąd Rejonowy w Opatowie (Tribunalul Districtual din Opatów, Secția I civilă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Dispozițiile [Directivei 93/13], în special cele ale articolului 3 alineatul (1) din această directivă, precum și principiile dreptului Uniunii referitoare la protecția consumatorului și la echilibrul contractual trebuie interpretate în sensul că dispozițiile și principiile invocate se opun instituirii în ordinea [juridică] națională a noțiunii de «costuri maxime ale creditului, fără dobândă», și a unei formule matematice de calcul al valorii acestor costuri, prevăzute la articolul 5 punctul 6a coroborat cu articolul 36a din [Legea privind creditul de consum], soluții juridice care permit includerea în costurile aferente contractului de credit suportate de consumator (costul total al creditului) și a costurilor activității economice desfășurate de întreprindere?”

Cauza C-252/19

- 42 QL și CG au încheiat, la 31 august 2016, un contract de credit de consum având ca obiect o sumă totală de 10 764 PLN (aproximativ 2 474 de euro), inclusiv dobânzi de 9,81 % pe an, și o durată de trei ani, rambursarea trebuind să se efectueze în 36 de rate lunare. Dobânda totală efectivă a creditului se ridică la 77,77 %. Ca garanție a rambursării acestuia, CG a semnat în alb un bilet la ordin.
- 43 Suma totală de 10 764 PLN (aproximativ 2 474 de euro) era compusă din capitalul pus la dispoziția CG de QL, și anume 5 000 PLN (aproximativ 1 149 de euro), din costuri legate de dosar în valoare de 129 PLN (aproximativ 29 de euro), din costuri aferente unui produs denumit „Pachetul tău”, reprezentând o sumă de 3 939 PLN (aproximativ 905 euro), și din dobânzile remuneratorii de 796 PLN (aproximativ 182 de euro). În consecință, costul total al creditului, fără dobândă, se ridică la 4 968 PLN (aproximativ 1 142 de euro). Acesta din urmă ar fi fost calculat prin aplicarea formulei matematice prevăzute la articolul 36a din Legea privind creditul de consum și nu ar fi făcut obiectul unei negocieri individuale.
- 44 CG a efectuat plăți în valoare de 5 783 PLN (aproximativ 1 347 de euro). QL a inițiat o procedură de somație de plată la instanța de trimitere, Sąd Rejonowy w Opatowie (Tribunalul Districtual din Opatów, Secția I civilă, Polonia), în temeiul biletului la ordin completat în favoarea sa.
- 45 Această instanță are îndoieli cu privire la conformitatea unei dispoziții naționale precum articolul 36a din Legea privind creditul de consum cu Directiva 2008/48. Îndoielile menționate sunt legate îndeosebi de modul în care legiuitorul polonez ar fi calculat acest plafon superior, incluzând în calculul său nu numai costurile creditului legate în mod obișnuit de încheierea și de administrarea unui contract de credit de consum în special, ci și costuri legate de activitatea economică a creditorilor în general.
- 46 Având în vedere armonizarea completă realizată prin Directiva 2008/48 în anumite domenii ale creditului de consum, statele membre nu ar putea include noi categorii de costuri care nu ar fi compatibile cu domeniile armonizate de această directivă. Or, prin metoda de calcul al valorii maxime a „costului total al contractului, fără dobândă”, legiuitorul polonez ar fi permis creditorilor să impună consumatorilor sarcini financiare superioare celor prevăzute la articolul 3 litera (g) din directiva menționată. Această legislație s-ar dovedi, prin urmare, de natură să aducă atingere protecției consumatorului, contrar intențiilor legiuitorului național.

47 În aceste condiții, Sąd Rejonowy w Opatowie (Tribunalul Districtual din Opatów, Secția I civilă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Dispozițiile [Directivei 2008/48], în special articolul 3 litera (g) și articolul 22 alineatul (1) din directiva menționată, trebuie interpretate în sensul că se opun instituirii în ordinea [juridică] națională a noțiunii de «costuri maxime ale creditului, fără dobândă», și a unei formule matematice de calcul al valorii acestor costuri prevăzute la articolul 5 punctul 6a coroborat cu articolul 36a din [Legea privind creditul de consum], soluții juridice care permit includerea în costurile aferente contractului de credit suportate de consumator (costul total al creditului) și a costurilor activității economice desfășurate de profesionist?”

48 Prin decizia președintelui Curții din 14 mai 2019, cauzele C-222/19 și C-252/19 au fost conexe pentru buna desfășurare a procedurii scrise și în vederea pronunțării hotărârii.

49 Prin decizia președintelui Curții din 10 decembrie 2019, cauzele C-84/19, C-222/19 și C-252/19 au fost conexe în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la întrebarea din cauza C-252/19

50 Prin intermediul întrebării formulate în cauza C-252/19, care trebuie analizată în primul rând, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 litera (g) și articolul 22 din Directiva 2008/48 trebuie interpretate în sensul că se opun unei legislații naționale privind creditul de consum care stabilește un mod de calcul al valorii maxime a costului creditului, fără dobândă, care poate fi pus în sarcina consumatorului, din moment ce acest mod de calcul permite profesionistului să oblige consumatorul menționat să suporte o cotă-parte din costurile generale legate de desfășurarea activității sale economice.

51 Mai întâi, trebuie amintit că, potrivit articolului 1, obiectul Directivei 2008/48 este de a armoniza anumite aspecte ale normelor statelor membre în materie de contracte de credit pentru consumatori.

52 În continuare, din articolul 22 alineatul (1) din directiva menționată rezultă că, în măsura în care aceasta conține dispoziții armonizate, statele membre nu pot menține sau introduce alte dispoziții naționale decât cele care sunt prevăzute de directiva respectivă.

53 În sfârșit, pentru a asigura o protecție extinsă a consumatorilor, legiuitorul Uniunii reține la articolul 3 litera (g) din directiva menționată o definiție largă a noțiunii de „cost total al creditului pentru consumatori” ca vizând toate costurile, inclusiv dobânda, comisioanele, taxele și orice alt tip de costuri pe care trebuie să le suporte consumatorul în legătură cu contractul de credit și care sunt cunoscute de creditor, cu excepția taxelor notariale (Hotărârea din 26 martie 2020, Mikrokasa și Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty, C-779/18, EU:C:2020:236, punctul 39, precum și jurisprudența citată).

54 Or, trebuie să se constate că această definiție nu conține nicio limitare cu privire la tipul sau la justificarea costurilor care pot fi impuse consumatorului în cadrul unui astfel de contract de credit (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 martie 2020, Mikrokasa și Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty, C-779/18, EU:C:2020:236, punctele 40 și 42). Prin urmare, din termenii definiției nu se poate deduce că este exclus să se pună în sarcina consumatorului costuri legate de activitatea economică a creditorului, cum ar fi costurile de infrastructură sau de personal.

- 55 În consecință, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 118 din concluziile sale, Directiva 2008/48 nu urmărește armonizarea repartizării costurilor în cadrul unui contract de credit, astfel încât statele membre rămân competente să prevadă mecanisme de reglementare a acestor costuri, în măsura în care nu sunt contrare normelor armonizate de directiva menționată.
- 56 În această privință, Curtea a statuat deja că revine instanței naționale competente sarcina de a verifica dacă o astfel de reglementare națională nu impune alte obligații de informare decât cele enumerate la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2008/48, care realizează o armonizare completă în ceea ce privește informațiile care trebuie incluse în contractul de credit (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 martie 2020, Mikrokasa și Revenue Niestandardizowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty, C-779/18, EU:C:2020:236, punctele 45 și 47).
- 57 Din ceea ce precedă rezultă că articolul 3 litera (g) și articolul 22 din Directiva 2008/48 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei legislații naționale privind creditul de consum care stabilește un mod de calcul al valorii maxime a costului creditului, fără dobândă, care poate fi pus în sarcina consumatorului, chiar dacă modul de calcul menționat permite profesionistului să impună acestui consumator să suporte o cotă-parte din costurile generale legate de desfășurarea activității sale economice, în măsura în care, prin intermediul dispozițiilor sale referitoare la această valoare maximă, legislația respectivă nu contravine normelor armonizate de această directivă.

Cu privire la prima întrebare în cauza C-84/19

- 58 Prin intermediul primei întrebări în cauza C-84/19, care trebuie analizată în al doilea rând, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că este exclusă din domeniul de aplicare al acestei directive o clauză contractuală care stabilește costul creditului, fără dobândă, conform plafonului maxim instituit de o legislație națională privind creditul de consum, atunci când această legislație prevede că acea parte a costurilor creditului, fără dobândă, care depășește plafonul menționat sau valoarea totală a creditului nu este datorată.
- 59 Cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 26 martie 2020, Mikrokasa și Revenue Niestandardizowany Sekurytyzacyjny Fundusz inwestycyjny Zamknięty (C-779/18, EU:C:2020:236), privea în special articolul 36a din Legea privind creditul de consum. Mai întâi, la punctul 50 din această hotărâre, Curtea a amintit că articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13, care vizează clauzele care reflectă actele cu putere de lege sau normele administrative obligatorii, instituie o excludere din domeniul de aplicare al acesteia, care, potrivit jurisprudenței Curții, presupune îndeplinirea a două condiții. Pe de o parte, clauza contractuală trebuie să reflecte un act cu putere de lege sau o normă administrativă, iar, pe de altă parte, actul sau norma respectivă trebuie să fie obligatorie.
- 60 În continuare, din cuprinsul punctului 55 din hotărârea menționată la punctul precedent reiese că, deși Curtea a stabilit în jurisprudența sa criteriile de interpretare a articolului 1 alineatul (2) din Directiva 93/13, revine totuși instanței naționale competente sarcina de a aplica dispozițiile de drept național la împrejurările cauzei cu care este sesizată și de a deduce consecințele concrete din acestea.
- 61 În sfârșit, la punctul 57 din aceeași hotărâre, Curtea a statuat, sub rezerva verificărilor efectuate de instanța de trimitere în această cauză, că o dispoziție națională precum articolul 36a din Legea privind creditul de consum nu pare, în sine, să stabilească drepturile și obligațiile părților la contract, ci se limitează la a restrânge libertatea acestora de a stabili costul creditului, fără dobândă, peste un anumit nivel și nu împiedică în niciun fel instanța națională să controleze caracterul eventual abuziv al unei astfel de stabiliri, chiar sub plafonul legal.

62 Or, aceste considerații pot fi transpuse în cauza C-84/19, care privește aceeași legislație națională, și sunt pertinente în vederea oferirii unui răspuns la prezenta întrebare preliminară. Astfel, împrejurarea că, în temeiul articolului 36a din Legea privind creditul de consum, acea parte a costurilor creditului, fără dobândă, care depășește plafonul legal sau valoarea totală a creditului nu este datorată nu are ca efect excluderea clauzei contractuale menționate din domeniul de aplicare al Directivei 93/13.

63 Având în vedere considerațiile care precedă, articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că nu este exclusă din domeniul de aplicare al acestei directive o clauză contractuală care stabilește costul creditului, fără dobândă, în conformitate cu plafonul prevăzut de o legislație națională privind creditul de consum, atunci când această legislație prevede că acea parte a costurilor creditului, fără dobândă, care depășește acest plafon sau valoarea totală a creditului nu este datorată.

Cu privire la a doua și a treia întrebare din cauza C-84/19

64 Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări în cauza C-84/19, care trebuie analizate împreună și în al treilea rând, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că clauzele unui contract de credit de consum, care pun în sarcina consumatorului alte costuri decât plata dobânzilor contractuale, intră sub incidența excepției prevăzute la această dispoziție atunci când aceste clauze nu specifică nici natura acestor costuri, nici serviciile pe care urmăresc să le remunereze.

65 În această privință, trebuie amintit că, potrivit articolului 4 alineatul (2) din această directivă, aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului principal al contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.

66 Or, întrucât articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 prevede o excepție de la mecanismul de control pe fond al clauzelor abuzive care este prevăzut în cadrul sistemului de protecție a consumatorilor pus în aplicare prin această directivă, Curtea a statuat că dispoziției menționate trebuie să i se dea o interpretare strictă (Hotărârea din 23 aprilie 2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, punctul 31 și jurisprudența citată).

67 În ceea ce privește, *primo*, noțiunea de „obiect [principal] al contractului”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, Curtea a arătat deja că aceasta vizează numai stabilirea modalităților și a întinderii controlului de fond al clauzelor contractuale care nu au făcut obiectul unei negocieri individuale, care descriu prestațiile esențiale ale contractelor încheiate între un profesionist și un consumator și care îl caracterizează. Dimpotrivă, clauzele care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual nu pot fi circumscrise noțiunii menționate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 32).

68 În această privință, în cadrul unui contract de credit, creditorul se angajează în principal să pună la dispoziția împrumutatului o anumită sumă, acesta din urmă angajându-se, la rândul său, în principal să ramburseze, în general cu dobândă, această sumă potrivit termenelor de scadență prevăzute. Principalele prestații ale unui astfel de contract se raportează, așadar, la o sumă care trebuie definită în raport cu moneda de plată și de rambursare stipulată (Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 38).

69 Or, domeniul de aplicare exact al noțiunilor de „obiect [principal]” și de „preț”, în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, nu poate fi determinat cu ajutorul noțiunii de „cost total al creditului pentru consumatori” în sensul articolului 3 litera (g) din Directiva 2008/48 (Hotărârea din 26 februarie

2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 47). Astfel, faptul că diferite tipuri de costuri sau un „comision” sunt cuprinse în costul total al unui credit de consum nu este determinant pentru a se stabili că aceste costuri fac parte din principalele prestații ale contractului de credit.

- 70 În speță, clauzele contractuale care, potrivit instanței de trimitere în cauza C-84/19, nu au făcut obiectul unei negocieri individuale privesc plăți datorate de consumator, altele decât rambursarea împrumutului în capital și în dobânzi. Astfel, ar fi vorba în special despre clauze care vizează un serviciu suplimentar intitulat „Pachetul tău – Pachet special”, un comision și o plată prealabilă.
- 71 Revine instanței de trimitere în această cauză sarcina de a aprecia, având în vedere natura, stipulațiile și economia generală a contractului de credit în discuție în litigiul principal, precum și contextul factual și juridic în care se înscrie acesta din urmă, dacă clauzele în discuție se referă la prestații care constituie un element esențial al acestui contract și cu predilecție la obligația debitorului de a proceda la rambursarea sumei puse la dispoziția sa de către creditor.
- 72 În special, pot fi calificate ca intrând sub incidența obiectului principal al contractului clauzele clare și inteligibile, dat fiind că aceeași cerință de transparență precum cea vizată la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 figurează și la articolul 5 din aceasta, care prevede că clauzele contractuale scrise trebuie „întotdeauna” să fie redactate într-un limbaj clar și inteligibil. Cerința privind transparența, astfel cum figurează în prima dintre aceste dispoziții, are aceeași întindere precum cea avută în vedere în cea de a doua dispoziție (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 36, precum și Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 46).
- 73 În această privință, în măsura în care sistemul de protecție pus în aplicare prin această directivă se întemeiază pe ideea că un consumator se află într-o situație de inferioritate în raport cu profesionistul în ceea ce privește, printre altele, nivelul de informare, această cerință privind transparența trebuie înțeleasă în mod extensiv, cu alte cuvinte ca impunând nu numai ca respectiva clauză să fie inteligibilă pentru consumator pe plan gramatical, ci ca acest consumator să fie de asemenea în măsură să evalueze, în temeiul unor criterii precise și inteligibile, consecințele economice care rezultă din aceasta în ceea ce îl privește (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 50).
- 74 În consecință, pentru a aprecia dacă clauzele în discuție privind costurile puse în sarcina consumatorului intră sau nu sub incidența obiectului principal al contractului, revine, în speță, instanței de trimitere în cauza C-84/19 sarcina de a stabili dacă, având în vedere ansamblul elementelor de fapt pertinente supuse aprecierii sale, printre care se numără publicitatea și informațiile furnizate de creditor în cadrul negocierii contractului de împrumut, precum și, mai general, a tuturor clauzelor contractului de credit de consum semnat de QJ, un consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat putea nu numai să cunoască sumele datorate în temeiul „plății prealabile”, al „comisionului” și al produsului financiar denumit „Pachetul tău – Pachet special”, ci și să evalueze consecințele economice, potențial semnificative pentru el (a se vedea prin analogie Hotărârea din 23 aprilie 2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, punctul 47).
- 75 Desigur, profesionistul nu este obligat să detalieze natura fiecărui serviciu furnizat în schimbul costurilor puse în sarcina consumatorului prin clauzele contractului, precum „comisionul” sau „plata prealabilă”. Cu toate acestea, pentru a îndeplini obligația de transparență, este necesar ca natura serviciilor furnizate efectiv să poată fi în mod rezonabil înțeleasă sau dedusă din contractul avut în vedere în ansamblul său. În plus, consumatorul trebuie să fie în măsură să verifice dacă nu există o suprapunere a acestor diferite costuri sau servicii pe care acestea din urmă le remunerează (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 43).

- 76 În speță și sub rezerva verificărilor instanței de trimitere în cauza C-84/19, în ceea ce privește costurile intitulate „plată prealabilă” și „comision”, QJ putea ridica în mod legitim problema atât în ceea ce privește prestațiile pe care aceste costuri urmăreau să le remunereze, cât și în ceea ce privește o eventuală suprapunere a lor. Astfel, pe de o parte, contractul cuprindea două clauze care prevedeau costuri administrative, intitulate „plată prealabilă” și, respectiv, „comision”, care sugerează, ambele, că este vorba despre sume care trebuiau achitate pentru acordarea creditului.
- 77 Pe de altă parte, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă un post de costuri intitulat „comision” putea, potrivit accepțiunii sale obișnuite în dreptul polonez, să sugereze că era vorba despre remunerația unui intermediar de credit precum cel care ar fi intervenit la încheierea contractului semnat de QJ și dacă, într-o astfel de situație, consumatorul nu era în măsură, contrar de altfel celor prevăzute la articolul 21 litera (b) din Directiva 2008/48, să evalueze dacă remunerează serviciile profesionistului cu care încheie contractul sau pe cele ale intermediarului.
- 78 În astfel de împrejurări, nu ar fi asigurată înțelegerea globală de către consumator a obligațiilor sale de plată și a consecințelor economice ale clauzelor care prevăd aceste costuri.
- 79 *Secundo*, în ceea ce privește controlul „caracterul[ui] adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de servicii sau de bunuri, pe de altă parte”, dintr-o jurisprudență constantă reiese că această categorie de clauze, al căror caracter eventual abuziv nu poate face obiectul unei aprecieri, are un domeniu de aplicare restrâns, întrucât ea nu privește decât caracterul adecvat al prețului sau al remunerației prevăzute față de serviciile sau bunurile furnizate în schimbul acestora, această excludere explicându-se prin faptul că nu există niciun barem sau criteriu juridic obiectiv care să poată încadra și ghida controlul acestui caracter adecvat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctul 55, precum și Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 34).
- 80 Având în vedere această interpretare strictă, Curtea a precizat că clauzele referitoare la contraprestația datorată de consumator creditorului sau care au un efect asupra prețului efectiv ce trebuie plătit acestuia din urmă de către consumator nu intră, în principiu, în această a doua categorie de clauze, cu excepția chestiunii dacă valoarea contraprestației sau a prețului prevăzut în contract este adecvată față de serviciul furnizat în schimb de creditor (Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 56, și Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 35).
- 81 În ceea ce privește aprecierea „caracterului adecvat” al clauzelor contractuale în discuție în cauza C-84/19, și anume a raportului dintre plățile necesare și prestația căreia îi corespund, din decizia de trimitere reiese că clauzele menționate nu precizau ce prestație privea costurile denumite „plată prealabilă” și „comision”.
- 82 În plus, instanța de trimitere arată că textul articolului 385¹ alineatul 1 din Codul civil, care a transpus în dreptul polonez excepția privind verificarea caracterului adecvat al prețului și al contraprestației acestuia, prevăzută la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, ar viza numai clauzele care au legătură cu obiectul principal al contractului.
- 83 Or, astfel cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 62 din concluziile sale, în măsura în care articolul 385¹ alineatul 1 din Codul civil, care a transpus articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 în dreptul polonez, conferă un domeniu de aplicare mai strict excepției stabilite prin această dispoziție de drept al Uniunii, asigurând o protecție mai ridicată consumatorului, aspect a cărui verificare revine însă instanței de trimitere, el permite un control mai extins al caracterului eventual abuziv al clauzelor contractuale care intră în domeniul de aplicare al directivei menționate.

- 84 În această privință, articolul 8 din Directiva 93/13 prevede că statele membre pot adopta sau menține cele mai stricte dispoziții compatibile cu Tratatul FUE în domeniul reglementat de această directivă, pentru a asigura consumatorului un nivel maxim de protecție. Aceasta reflectă ideea enunțată în cuprinsul celui de al doisprezecelea considerent al directivei menționate, potrivit căruia aceasta nu realizează decât o armonizare parțială și minimă a legislațiilor naționale referitoare la clauzele abuzive.
- 85 Or, în jurisprudența sa, Curtea a statuat că o dispoziție de drept național care conferă un domeniu de aplicare mai strict excepției prevăzute la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 participă la obiectivul de protecție a consumatorilor urmărit de această directivă (a se vedea prin analogie Hotărârea din 2 aprilie 2020, *Condominio di Milano*, via Meda, C-329/19, EU:C:2020:263, punctul 36).
- 86 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la a doua și la a treia întrebare din cauza C-84/19 că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că clauzele unui contract de credit de consum care pun în sarcina consumatorului alte costuri decât rambursarea creditului în principal și în dobânzi nu intră sub incidența excepției prevăzute în această dispoziție atunci când clauzele menționate nu specifică nici natura acestor costuri, nici serviciile pe care urmăresc să le remunereze și sunt formulate astfel încât să creeze o confuzie în percepția consumatorului cu privire la obligațiile sale și la consecințele economice ale acestor clauze, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Cu privire la întrebarea din cauza C-222/19

- 87 Prin intermediul întrebării sale, la care trebuie să se răspundă în ultimul rând, instanța de trimitere în cauza C-222/19 solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziții naționale care stabilește un plafon maxim pentru costul total al creditului care poate fi impus consumatorului, în care pot fi incluse cheltuieli legate de activitatea economică generală a creditorului.
- 88 Cu titlu introductiv, din articolul 1 alineatul (1) din Directiva 93/13 reiese că aceasta are ca obiect apropierea dispozițiilor naționale ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele cu consumatorii. Or, astfel cum rezultă din articolul 1 alineatul (2) din această directivă, interpretat în lumina celui de al treisprezecelea considerent, precum și a articolului 3 alineatul (1) din aceasta, directiva menționată nu urmărește să instituie un control al dispozițiilor naționale în ceea ce privește caracterul lor potențial dezavantajos pentru consumator, ci numai un control al clauzelor care figurează în contractele încheiate cu consumatorii fără să fi făcut obiectul unei negocieri individuale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 aprilie 2019, *Aqua Med*, C-266/18, EU:C:2019:282, punctul 28).
- 89 În aceste condiții, pentru a răspunde în mod util instanței de trimitere în cauza C-222/19, trebuie să se reformuleze întrebarea preliminară în sensul că vizează în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale și care pune în sarcina consumatorului costuri ale creditului, fără dobândă, care includ costuri ale activității economice a creditorului, sub un plafon maxim legal, poate fi considerată abuzivă, în sensul acestei dispoziții.
- 90 Trebuie amintit că, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, o clauză contractuală care nu s-a negociat se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.
- 91 În această privință, trebuie precizat că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, competența acesteia din urmă în materie privește interpretarea noțiunii de „clauză abuzivă”, menționată la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 și în anexa la aceasta, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile

acestei directive, avându-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe. Rezultă că Curtea trebuie să se limiteze la a oferi instanței de trimitere indicații de care aceasta din urmă trebuie să țină seama pentru a aprecia caracterul abuziv al clauzei în discuție (Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 66 și jurisprudența citată).

- 92 În ceea ce privește examinarea dezechilibrului semnificativ provocat de clauzele care prevăd, în sarcina consumatorului, alte costuri decât dobânzile, o astfel de examinare nu se poate limita la o apreciere economică de natură cantitativă, întemeiată pe o comparație între valoarea totală a operațiunii care a făcut obiectul contractului, pe de o parte, și costurile puse în sarcina consumatorului prin această clauză, pe de altă parte. Astfel, Curtea a statuat deja că un dezechilibru semnificativ poate să rezulte din simplul fapt al unei atingeri suficient de grave aduse situației juridice în care este plasat consumatorul, în calitate de parte la contractul în cauză, în temeiul dispozițiilor naționale aplicabile, fie sub forma unei restrângeri a conținutului drepturilor de care, potrivit acestor dispoziții, consumatorul beneficiază în temeiul acestui contract, fie sub forma unei piedici în exercitarea acestora sau a punerii în sarcina sa a unei obligații suplimentare, neprevăzută de normele naționale (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, punctul 51).
- 93 În ceea ce privește împrejurările în care un asemenea dezechilibru este creat „în contradicție cu cerința de bună-credință”, având în vedere al șaisprezecelea considerent al Directivei 93/13, în jurisprudența sa, Curtea a indicat instanțelor naționale să verifice dacă profesionistul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte o astfel de clauză în urma unei negocieri (Hotărârea din 7 noiembrie 2019, Profi Credit Polska, C-419/18 și C-483/18, EU:C:2019:930, punctul 55 și jurisprudența citată).
- 94 În speță, din decizia de trimitere reiese că, în temeiul dreptului național, în costurile legate de acordarea creditului sunt deja incluse cele legate de desfășurarea activității economice a profesionistului.
- 95 Astfel, costul creditului, fără dobândă, pentru consumator, care, în temeiul legislației naționale, este plafonat, ar putea totuși să conducă la un dezechilibru semnificativ în sensul jurisprudenței Curții, deși este stabilit sub acest plafon, în cazul în care serviciile furnizate în schimb nu ar face parte în mod rezonabil din prestațiile efectuate în cadrul încheierii sau al administrării contractului de credit ori dacă sumele puse în sarcina consumatorului cu titlul de costuri de acordare și de administrare a împrumutului sunt în mod clar disproporționate în raport cu valoarea împrumutului. Revine instanței de trimitere sarcina de a ține seama în această privință de efectul celorlalte clauze contractuale, pentru a stabili dacă clauzele menționate provoacă un dezechilibru semnificativ în detrimentul împrumutatului.
- 96 În astfel de împrejurări, ținând seama de cerința privind transparența care decurge din articolul 5 din Directiva 93/13, nu s-ar putea considera că profesionistul se putea aștepta în mod rezonabil, acționând în mod transparent față de consumator, ca acesta din urmă să accepte o astfel de clauză în urma unei negocieri.
- 97 Din ceea ce precedă rezultă că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală referitoare la costuri ale creditului, fără dobândă, care stabilește acest cost sub un plafon legal și care repercutează asupra consumatorului costuri ale activității economice a creditorului, este susceptibilă să provoace un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract în detrimentul consumatorului atunci când pune în sarcina acestuia din urmă costuri disproporționate în raport cu prestațiile și cu suma împrumutului primite, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Cu privire la cheltuielile de judecată

⁹⁸ Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

- 1) **Articolul 3 litera (g) și articolul 22 din Directiva 2008/48 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei legislații naționale privind creditul de consum care stabilește un mod de calcul al valorii maxime a costului creditului, fără dobândă, care poate fi pus în sarcina consumatorului, chiar dacă modul de calcul menționat permite profesionistului să impună acestui consumator să suporte o cotă-parte din costurile generale legate de desfășurarea activității sale economice, în măsura în care, prin intermediul dispozițiilor sale referitoare la această valoare maximă, legislația respectivă nu contravine normelor armonizate de această directivă.**
- 2) **Articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011, trebuie interpretat în sensul că nu este exclusă din domeniul de aplicare al acestei directive o clauză contractuală care stabilește costul creditului, fără dobândă, în conformitate cu plafonul prevăzut de o legislație națională privind creditul de consum, atunci când această legislație prevede că acea parte a costurilor creditului, fără dobândă, care depășește acest plafon sau valoarea totală a creditului nu este datorată.**
- 3) **Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/83, trebuie interpretat în sensul că clauzele unui contract de credit de consum care pun în sarcina consumatorului alte costuri decât rambursarea creditului în principal și în dobânzi nu intră sub incidența excepției prevăzute la această dispoziție atunci când clauzele menționate nu specifică nici natura acestor costuri, nici serviciile pe care urmăresc să le remunereze și sunt formulate astfel încât să creeze o confuzie în percepția consumatorului cu privire la obligațiile sale și la consecințele economice ale acestor clauze, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.**
- 4) **Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/83, trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală referitoare la costuri ale creditului, fără dobândă, care stabilește acest cost sub un plafon legal și care repercutează asupra consumatorului costuri ale activității economice a creditorului, este susceptibilă să provoace un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract în detrimentul consumatorului atunci când pune în sarcina acestuia din urmă costuri disproporționate în raport cu prestațiile și cu suma împrumutului primite, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.**

Semnături